

När vi pratar om den gutniska idrotterna menar vi de gamla folklekarna varpa, bollspelet pärk, stanggstörtnigg, gutnisk femkampoch de mera lustbetonade lekarna dra hank, spark´ bläistre, spark´ rövkrok, herre eller värst´ källingg pa stangg samt täm´ stäut.

Den gutniska idrotten är stor och kanske större än någonsin på Gotland. Den seglar i stark medvind men det är inte självklart att så alltid kommer att vara fallet. Betydelsen av ledare kommer alltid kvarstå. Vem skall entusiasmera våra ungdomar? Är det en uppgift för föreningsledare, föräldrar och lärare eller sker det av sig självt? Svaret bör bli att det är en kombination: Vi får aldrig bli så självgoda och tro att det löser sig säkert.

När vi nu backar tillbaka i tiden och senare delen av 1800-talet så fanns det med några få undantag inga föreningar som bedrev idrotter och lekar. Det var en ren sockenangelägenhet och för det gutniska idrottsutövarna gick det under beteckningen wåg. Lockelsen till att tävla mot varandra var i mycket ett kulturarv men också en ambition till förströelse och friskhet. Något som annars inte under någon period hade så hög prioritering varken från kyrkligt eller akademiskt håll.

FÖREGÅNGARE I VISBY

1878 bildades Wisby Bollklubb och drivande i detta var i mångt och mycket ledamöter av DBW. I första hand varpa hade här av tradition ingått i deras sätt att umgås. Visby var något av föregångare för de gutniska idrotternas uppsving. Det anordnades allmänna tävlingar på flera platser i Visby med omnejd, av vilka kan nämnas Södra Byrummet, Skolbetningen, Paviljonsplan och inte minst Visborgs slätt. Här inbjöds landsborna till att mäta sina krafter som annars ute på landet hade haft en mindre organiserad karaktär.

I Etelhem fanns en handlare som hette J.L. Kahlqvist och han tog initiativet till bildandet av Stefaniegillet 1880 och det med ambition att få fart på de allt mer döende folklekarna. Gillet upplöstes sedan 1912 när Föreningen Gutnisk Idrott kom till stånd.

1903 bildades Riksidrottsförbundet och både varpa och pärk var kända begrepp i dessa led. När sedan Gotlands Idrottsförbund bildades fem år senare fanns de gutniska aktiviteterna under denna organisations vingar. Inte minst förbundets logotype med en stångstörtare vittnar om detta.

Under dess 1900-talets unga år var det flera ansvarskännande ledare som tog tag i kulturarvet. Här må nämnas Föreningen Gutnisk Idrotts förste ordförande löjtnant Emil Nyberg, dess andre ordförande bankdirektör Adolf Dahlbäck, dess tredje ordförande apotekare Niklas Sandström och senare den gutniska idrottens store förespråkare Reinhold Dahlgren.

En känd varpaprofil under tidigt 1900-tal var Karl-Fredrik Söderdahl både som kastare och ledare inom visbyklubben IF Varpa. Stenvarpan med fingertag den s k Söderdahlsvarpan var föregångaren till metallvarpan som började användas vid Stångaspelen från och med 1934.

STÅNGASPELEN OCH DAHLGRENARNA

Den sistnämnde kan kallas något av gutaolympiaden Stångaspelens fader. Reinholds stora engagemang inom den gutniska idrottsrörelsen, Stånga IF, dåvarande Stånga kommun och

skolans värd gjorde honom till den självklare ledaren. Därtill var han under sin aktiva tid en av de bästa pätkkarlar ön skådat.

I Stånga kom det att utkämpas tävlingar i alla de nedärvda folklekarna och med åren gjorde sig allt fler både aktiva och ledare kända.

Idrottstävlingarna i Stånga fick dock inte epitetet Stångaspel förrän 1933 och det var också då extratågen börja rulla mot Stånga station för vidare befordran till Gumbalde äng där tävlingarna gick. Med undantag av åren 1939 och 1955 har det sedan anordnats Stångaspel om än i Roma åren 1949 till och med 1954. Därefter är det av landets största idrottsplatser Stangmalmen som gäller och nu pågår tävlingarna under fyra hela dagar.

Efter att ha hållit en ganska jämn nivå fram till 1970 skedde något av en nyrenässans. Tre viktiga kuggar inom Föreningen Gutnisk Idrott som därtill var skolmänniskor missionerade tillsammans med fler ansvarskännande ledare om vårt kulturarv. De tre ledarna var ordföranden och skoldirektören Anders Dahlgren, vice ordföranden och rektorn Ivan Jacobsson och varpaförbundets ordförande och skolläraren Knut Mattsson. Därefter har ledarskapet byggts på både inom och utom Föreningen Gutnisk Idrott. Det har blivit en stor gotländsk angelägenhet och efterfrågan om uppvisningar och ”pröva på-aktiviteter” ökar, inte minst inom skolans värld. Här ser FGI som sin nästa uppgift att utbilda lärare vilket också skall förverkligas vid en studiedag hösten 2003. När vi understryker att gutnisk idrott mycket är ett kulturarv handlar det även om arv inom familjen. Föräldrar är därför en mycket viktig faktor i bevarandet. Det finns hur många exempel som helst inom både varpa- och pätksporten men även inom de så kallade arenaidrotterna.

Pätk är mer trendigt än varpa för tillfället och här tycks det krävas större insatser från ledarhåll. I de föreningar man haft det som hög prioritering har det också givit resultat. Verkliga eldsjälarna för varpans fortlevande har ordförandena från 1950-talet och resten av seklet varit Erik Lundgren, Knut Mattsson och Klas Kristiansson.

Anekdot 1

I Hablingbo började fotbollen rulla med seriematcher från och med 1929. Som i de flesta socknar var de första planerna högst provisoriska. Och skilde sig inte mycket från åker- och betesmark.

Den aktuella fotbollsplanen i Hablingbo kallades för "Vasstädburgi". Ett antal enesbuskar hade skövlats så att en fotbollsplan kunde få plats. Lämpligt nog fanns där en gammal väderkvarn som kunde användas för omklädnad med mera.

Att det skulle spelas fotboll innebar inte att lammen fick lämna området och detsamma gällde kryllet av rabbisarna som inte bidrog till någon wimbledonmatta. Nej, bidraget utgjordes i stället av naturgödning.....

Nu till en särskild händelse på "Burgi".

I en match en varm och torr sommardag med doft av lamm, bactimjan, svett och liniment dömde inte domaren till hablingarnas fördel.

En av hemmalagets spelare kallade till sig rättsskiparen, tog tag i domaren och visade honom skelettdelar av ett gammalt lamm.

-Här ser du hur det gick förr förre domaren som vi inte tyckte dömde så bra.....

Anekdot 2

En av Hablingbos bäste och meste allroundare inom idrott var Sven Boberg. Han hade en kroppshydda (bröstkorg) likt storlöparen Gunder Hägg. Han liksom hans bröder som alla var idrottsmän hade han en egen upptränad mycket god kondition och ambition.

Höll man på med flera idrotter på sommaren som i Svens fall var fotboll, löpningskytte och förstås varpa och till en del päck blev det förstås krocker. Denna söndag blev det en sådan dag.

Det skulle springas 10.000 meter på Gutavallen och så hade Hablingbo IK fotbollsmatch mot Klinte i Klintehamn. Transportmedlet blev cykel då tåget missades.....

Alltså först en cykeltur till arenan i Visby för att springa milen och efter detta 3,5 mil till Klinte för att hjälpa hablingarna i fotbollsmatchen.

-Det var ju med vägen.....

Match och åter tre mil till hemmasocken Hablingbo.

Det får en nästan att tänka på dagens kenyaner.....

Anekdot 3

I Hablingbo gjorde sig den moderna idrotten mer och mer påmind. Ett av inslagen på vinterhalvåret var bandysporten. Det fanns både vikar och vätar så underlag rådde det inte brist på bara kölden infann sig. Natursköna Petesviken har huvudarena men sjöis kunde ibland vara lite vansklig varför vätar emellanåt erbjöd ett bättre underlag.

Ett av favoritställena var Gärdesvät'n som ligger halvväges ner mot Petes. Här samlades entusiasterna på kvällstid. På dagarna var det arbete så det fick bli efter mörkrets inbrott. Någon belysning av modernare slag var det så klart inte frågan om.

Man var inte rådlösa. Så kallade hynslyktor (primuslyktor) fick lysa upp och utgöråms och så spleades med enespåkar och ansjovisburkar så man kunde höra var "bollen" fanns.